

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-33>

УДК 37.0:355.233:351.746.1

Матросов М.В., Атаманенко І.О., Арабаджі О.М.
Національна академія Національної гвардії України

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКЛАДАННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В ПІДРОЗДІЛАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто процес викладання вогневої підготовки в підрозділах Національної гвардії України. Проведений аналіз наукових праць, який показав, що викладання вогневої підготовки з особовим складом Національної гвардії України в умовах війни та бойових дій, потребує розробки методичних рекомендацій для підвищення ефективності цього процесу. Автори наукової статті, враховуючи сучасні погляди на ведення бою, вимоги, які ставляться до підготовки офіцерів, та маючи багаторічний досвід щодо організації і проведення вогневої підготовки у відповідності до навчальної програми для курсантів, які навчаються за програмою підготовки офіцерів, у повному обсязі розкрили всі напрямки роботи щодо якісної теоретичної підготовки та практичного застосування стрілецької зброї і боеприпасів.

Ключові слова: методичні рекомендації, вогнева підготовка, професійна підготовка, бойове застосування, військові формування, майбутні офіцери.

Matrosov Mikhail, Atamanenko Igor, Arabadzhy Oleksandr
National Academy of National Guard of Ukraine

METHODICAL RECOMMENDATIONS FOR TEACHING FIRE TRAINING IN THE NATIONAL GUARDS OF UKRAINE

Summary. The article deals with the process of teaching fire training in units of the National Guard of Ukraine. Conducted theoretical analysis of scientific works, which showed that teaching fire training with the National Guard of Ukraine personnel under conditions war and fighting requires the development of methodological recommendations for increasing the efficiency of this process. The concept of "Fire preparation", "Methodical recommendations for teaching fire training". Much attention is paid to pedagogical technologies, their features and opportunities to use. Methodical recommendations are outlined ensure the effectiveness of teaching fire training. The authors of the scientific article, taking into account modern views on combat, requirements pertaining to the training of officers, and having many years of experience in organizing and conducting fire training in accordance with the training program in the discipline "Fire training" for cadets trained in the officer training program, fully disclosed all areas of work on the quality of theoretical training and practical use of small arms and ammunition. As you can see from these requirements, every officer, ensign, sergeant, serviceman, and conscript must have a thorough knowledge of the basics of using weapons and equipment. Particularly important for the performance of their duties in peace and in war time are comprehensive knowledge of small arms and ammunition. The practice of using this knowledge, adhering to security measures in the use of weapons and ammunition determines the effective performance of melee tasks. Therefore, the educational process in high schools, military training in the troops should anticipate and practically implement in the classes the main areas of professional mastery of small arms and ammunition. The cadets' job as a job manager is one of them links of the complex system of training highly qualified specialists for the units of the State Tax Service of Ukraine, which promotes deep mastering of program material, development of methodical skills of conducting classes. The essence of involving cadets in the role of the head of the class is that the teacher is in preparation for the class and during its carrying out part of its pedagogical functions for a certain time transfers to the cadet. Preparation of the cadet for the role of leader of the class is carried out at the stages of preliminary, direct preparation and stage conducting classes.

Keywords: methodical recommendations, fire training, professional training, combat use, military formations, future officers.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За сучасних умов неспокійної обстановки, коли війною охоплено значну територію Донбасу, особовий склад Національної гвардії України (НГУ), зіткнувся з новою проблемою в охороні ділянки відповідальності, яка на відміну від стандартних умов, [1–2], відбувається в стані бойових дій в рамках проведення заходів антитерористичної операції (АТО). А це, в свою чергу, вимагає вдосконалення системи професійної підготовки персоналу в напрямку вогневої підготовки. Тому, для забезпечення професійної готовності [6–8], особового складу НГУ, було про-

ведене дослідження та розроблено методичні рекомендації для викладачів з метою формування у особового складу знань, умінь та практичних навичок необхідних для виконання завдань в зоні антитерористичної операції та правильного вибору та якісного застосування методів, прийомів та інструментів викладачами Національної академії Національної гвардії України (НАНГУ), командирами структурних підрозділів НГУ під час проведення занять з вогневої підготовки. В цьому і полягає **актуальність дослідження.**

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць [1–3] свідчить про те, що

проблема якісного викладання вогневої підготовки з особовим складом НГУ так і з особовим складом інших військових формувань та силових структур в умовах мирного часу займає важливе місце в педагогічній науці. Проте викладання вогневої підготовки з особовим складом НГУ [9–12] в умовах війни та бойових дій потребує розробки методичних рекомендацій для підвищення ефективності цього процесу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасній вітчизняній науковій літературі [3–5], що присвячена методичній організації та проведенню занять приділяється багато уваги навчанню курсантів вірній і чіткій побудові і проведенню, як теоретичних, так і практичних (виконання вправ стрільб зі стрілецької зброї та гранатометів) занять з вогневої підготовки у якості керівника заняття. У свою чергу, з огляду на проведення вищевказаного дослідження, на думку авторів, недостатньо враховано досвід дій підрозділів Національної гвардії України в районах проведення антитерористичної операції. Автори також вказують на необхідності поетапної підготовки майбутніх офіцерів до організації проведення занять з вогневої підготовки.

Мета статті є дослідити процес викладання вогневої підготовки особового складу НГУ, а також окреслити методичні рекомендації, які забезпечують ефективність цього процесу в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Засвоєння постійно зростаючого обсягу знань, викликано розвитком сучасної військової техніки та озброєння, які поступають в частини та підрозділи НГУ, умов які диктує нам ситуація на Сході держави [1], та завдань які ставить президент перед нашим відомством [2; 4] зумовлює необхідність постійно вдосконалювати методику викладання вогневої підготовки, вимагає від командирів підрозділів, викладачів творчого підходу до проведення кожного заняття, формування у тих, хто навчається морально-психологічної готовності до подолання труднощів у навчанні та під час викладання службово-бойових завдань. У зв'язку з анексією Криму, подіями, що відбуваються останнім часом на сході України, українське суспільство, керівництво держави ставить перед НГУ особливо відповідальні завдання. У цьому контексті Президент України Петро Порошенко чітко висловив, яким має бути сучасний офіцер НГУ. Професорсько-викладацький склад академії докладає максимум зусиль, щоб дати курсантам достатньо знань і навиків для ефективного несення служби в умовах, що склалися. Постає питання: Як повинен виглядати наш нинішній випускник? Із завдань [2; 6], НГУ наш випускник повинен: водити БТР; повною мірою вміти застосовувати штатну зброю та спец засобами; стріляти з усіх видів стрілецької зброї; розбиратися та вміло застосовувати групову зброю; приводити до бою та вести вогонь з озброєння БТР; вміти використовувати протитанкові та проти повірені переносні комплекси, зенітні установки малого калібру; забезпечити корегування артилерійського вогню; керувати вогнем мінометів та гармат малого калібру; вміти навчати свої підлеглих застосовувати та використовувати вище зазначені види озброєння.

На жаль, аналіз методичних рекомендацій, курсів стрільб, настанов стрільб показав, що не за всіма пунктами можливе навчання [4; 5; 8; 9], тому на теперішній час стоїть питання про внесення змін в методиці навчання особового складу з вогневої підготовки. Опанування методикою вогневої підготовки та постійні її вдосконалення – одна з найголовніших задач в справі підвищення вогневої майстерності особового складу НГУ.

Також перед науково – педагогічним складом НАНГУ постає питання впровадити сучасні підходи підготовки особового складу з нарощенням практичної складової з урахуванням досвіду бойового застосування прикордонних підрозділів в зоні АТО з метою подальшого інтегрування у загальнодержавну систему підготовки фахівців правоохоронних органів і військових формувань.

Зокрема: продовжити удосконалення системи підготовки оперативних штабів, резервів і мобільних сил з метою забезпечення їх готовності до дій в умовах різкої зміни обстановки, протидії незаконній діяльності на території України; підвищити рівень практичної підготовки курсантів, який дасть змогу якісно та ефективно виконувати завдання у разі різкої зміни обстановки, проведення спільних оперативно-профілактичних заходів, участі у ліквідації локальних конфліктів і нестандартних ситуацій на території України; впровадити в навчальний процес вивчення питань функціонування органів і підрозділів НГУ в умовах їх бойового застосування; взяти участь у спільних заходах оперативної підготовки Збройних Сил України з питань участі НГУ в заходах територіальної оборони держави; систематизувати та узагальнити позитивний досвід оперативнослужбової діяльності органів і підрозділів НГУ в умовах їх бойового застосування й використовувати цей досвід під час підготовки особового складу; планомірно наростити та вдосконалити навчально-матеріальну базу в органах охорони громадського порядку, Національній академії НГУ та навчальних центрах відповідно до сучасних вимог.

Щоб готувати фахівців відповідно викликам сьогодення [7–12], слід переорієнтувала свою освітню діяльність. Необхідно внести зміни в програми підготовки курсантів враховуючи все, з чим зіткнулися особовий склад Національної гвардії України, та інші військові формування. Слід впровадити в навчальний процес вивчення та практичне застосування тих видів озброєння та техніки, які застосовуються в АТО. Перед тим, як розглянути безпосередньо методичні рекомендації з викладання вогневої підготовки [4–6], слід зазначити, що на думку наукового персоналу вогнева підготовка є однією з основних дисциплін у загальній системі навчання та виховання слухачів вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ). Її мета – виховувати у майбутніх офіцерів високі морально-бойові та професійні якості, впевненість в своїй зброї, підготувати офіцера, який твердо знає озброєння бойових машин та стрілецької зброї, правила їх експлуатації та застосування в бойовій обстановці, який вміє готувати озброєння до стрільби та впевнено вражати цілі, методично правильно навчати підлеглих по вогневій підготовці.

Вогнева підготовка є складовою частиною навчально-виховного процесу в ВВНЗ. Це значить, що всі вогневі тренування та стрільби, заняття з підготовки озброєння до стрільби та інші, які проводяться в полі, повинні максимально наближатися до дійсної бойової обстановки і проводитися в різних погодних умовах та часі, з повною напругою сил курсантів. Вимоги підвищення польової виучки повинні відповідати і всі класні заняття по вогневій підготовці. Так, навчання бойових характеристик озброєння обов'язково слід ув'язувати з можливими рубежами відкриття вогню та реальними відстанями дійсного вогню по різним цілям, вражаючих дією боеприпасів, темпом наступу, можливостями по боротьбі з найбільш характерними цілями в різних видах бойових дій при їх відповідному вогню. На всіх заняттях, незалежно від відведеного на них часу та умов проведення, потрібно навчити перш за все тому, що необхідно майбутнім слухачам для їх практичної діяльності у підрозділах.

Навчальним планом передбачені заняття з вивчення матеріальної частини озброєння, [10–12], у ході проведення, яких курсанти виступають у ролі керівника заняття, та практичні заняття, де курсанти виступають у ролі старшого керівника стрільби (керівника стрільби на навчальному місці) з виконанням вправ зі стрільби у тирі та на військовому стрільбищі, при цьому відпрацьовується питання етапності підготовки особового складу Національної гвардії України (підготовка, базова, службово-прикладна) та робота командира з підготовки стрілецької зброї та гранатометів до стрільби. Виконання курсантами обов'язків керівника заняття є однією з ланок комплексної системи підготовки висококваліфікованих спеціалістів для підрозділів Національної гвардії України, що сприяє глибокому засвоєнню програмного матеріалу, виробленню методичних навиків проведення занять, розвитку пізнавальних, вольових і мовних процесів, розкриттю творчого потенціалу курсантів, формуванню в них працелюбності, самостійності і відповідальності під час вирішення поставлених завдань.

Суть залучення курсантів до виконання ролі керівника заняття [5–7], полягає в тому, що викладач в ході підготовки до заняття і під час його проведення частину своїх педагогічних функцій на певний час передає курсанту. Обсяг функцій і час, на який вони передаються визначається з урахуванням ролі і місця того чи іншого заняття в загальній системі вивчення навчальної дисципліни, індивідуальних особливостей курсантів, рівня їх підготовленості, наявної навчально-матеріальної бази, а також умов, в яких проходить процес учіння курсантів. Центральною ланкою в організації цієї методики є вирішення завдання якісної підготовки курсантів до виконання обов'язків в ролі керівника заняття. Підготовка курсанта до виконання в ролі керівника заняття на кафедрі вогневої та тактико – спеціальної підготовки за конкретною темою заняття здійснюється в кілька етапів.

Зміст етапу попередньої підготовки. Етап попередньої підготовки починається за 2–3 тижні до проведення заняття. Усі курсанти навчальної групи повинні бути готові виступити у ролі керів-

ника заняття. На попередньому етапі курсанти під час підготовки до заняття повинні надавати значення не тільки змісту навчального матеріалу, але й самій методиці проведення заняття.

Наступним етапом є безпосередня підготовка. Безпосередня підготовка є складовою частиною попереднього етапу і починається за 2–3 дні до початку заняття. У цей період перевіряється ступінь підготовленості курсантів навчальної групи виступити у ролі керівника заняття, уточнюється деталі його проведення, надається необхідна допомога в усуненні тих чи інших недоліків, за необхідності організовується репетиція проведення заняття.

Третім етапом є безпосереднє проведення заняття. Заняття починається з доповіді курсанта, який виступає у ролі керівника заняття про готовність навчальної групи до заняття. Після привітання курсантів викладач передає повноваження в управлінні процесом учіння призначеному курсанту. Керівник заняття самостійно доводить мету і тему заняття, відпрацьовує з курсантами доручений йому обсяг навчального матеріалу. Оцінка керівника заняття, а також характерні позитивні і негативні моменти в ході підготовки і проведення заняття доводяться до відома командирів курсантських підрозділів. Методичні рекомендації – це вид навчально-методичного забезпечення [3–5], в якому даються конкретні поради щодо організації навчально-виховного процесу, навчального заняття, виховного заходу або ж вирішення тієї чи іншої педагогічної проблеми. У нашому випадку Методичні рекомендації щодо викладання вогневої підготовки містять конкретні поради щодо організації навчально-виховного процесу в НАНГУ з метою якісної підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України до виконання службових та бойових завдань. Методичні рекомендації розраховані на викладачів НАНГУ та навчальних центрів НГУ, які безпосередньо навчають курсантів, командирів структурних підрозділів НГУ персонал, яких приймає участь в заходах АТО. Метою Методичних рекомендацій [3–5], є забезпечення ефективності навчально-виховного процесу в НАНГУ в напрямку підготовки майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням.

Завданнями Методичних рекомендацій, щодо викладання вогневої підготовки є наступні: активізація навчальної роботи майбутніх-офіцерів; сприяння розвитку творчого відношення до навчальної діяльності; формування вмінь та навичок, необхідних для виконання завдань, пов'язаних з використанням зброї; забезпечення ефективності організації практичних занять та тактико-спеціальної підготовки; керування пізнавальною діяльністю майбутніх-офіцерів; формування мотивації до вивчення вогневої підготовки; забезпечення міжпредметних зв'язків під час навчально-виховного процесу в НАНГУ.

Аналіз наукової літератури [5–12], опитування викладачів НАНГУ, досвід учасників АТО, власний педагогічний досвід дозволили нам відокремити та деталізувати методичні рекомендації щодо викладання вогневої підготовки. Зважаючи на той факт, що методичні рекомендації мають бути зручними у використанні, ми їх розбили на три групи: рекомендації щодо підготов-

ки науково-педагогічного складу; рекомендації щодо підготовки персоналу; рекомендації щодо підтримання міжпредметних зв'язків під час викладання вогневої підготовки.

До першої групи належать рекомендації, що пов'язані з підготовкою науково-педагогічного складу НАНГУ, а саме: по приведенню до бою та веденню вогню з озброєння бронетранспортерів (БТР) вивченню протитанкових та протиповітряних переносних комплексів, зенітних установок малого калібру; набуттю навиків у корегуванню артилерійського вогню та вогнем мінометів та гармат малого калібру. Друга група пов'язана з рекомендаціями [7], щодо підготовки особового складу ДПСУ, а саме: рекомендації щодо вивчення теоретичної бази: методика вивчення призначення, бойових властивостей зброї; методика навчання розбирання та збирання зброї; методика вивчення призначення, будови частин та механізмів зброї; методика вивчення роботи частин та механізмів зброї; методика вивчення затримок, що з'являються при стрільбі, та способи їх усунення; методика навчання чистки та змащування зброї; методика вивчення матеріальної частини нічних стрілецьких прицілів; методика вивчення матеріальної частини ручних гранат; методика вивчення основних положень внутрішньої та зовнішньої балістики; методика вивчення правил стрільби з бойових машин, стрілецької зброї та гранатометів; методика вивчення протитанкових та протиповітряних переносних комплексів, зенітних установок малого калібру; методика вивчення основ корегування артилерійського вогню та вогню мінометів та гармат малого калібру; методика проведення занять по ефективності стрільби; методика вивчення правил стрільби зі стрілецької зброї.

Рекомендації щодо викладання практичних занять [6–8]:

методика проведення стрілецьких тренувань; методика навчання прийомів стрільби при діях в пішому порядку; методика навчання прийомам стрільби вночі; методика проведення стрільб з ПМ в тирі; методика проведення стрільб із бойового гранатометання; методика проведення стрільб з групової зброї; методика проведення стрільб з озброєння БТР; методика проведення стрільб з протитанкових та протиповітряних переносних комплексів (з використанням занять з управління вогнем, корегуванням артилерійського вогню та вогню мінометів та гармат малого калібру. Рекомендації щодо проведення тактико-спеціальних занять: методика проведення інструкторсько-методичних занять; методика проведення тактико-спеціальної підготовки. Третя пов'язана з рекомендаціями щодо підтримання міжпредметних зв'язків під час викладання вогневої підготовки. Реалізація принципу підтримання міжпредметних зв'язків під час викладання вогневої підготовки відбувається між кафедрами: тактика загальновійськових дисциплін, тактика управління підрозділами, та ін.

Висновки дослідження перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, ситуація яка склалась на теперішній день в Державі вимагає нових підходів, щодо підготовки особового складу, тому методичні рекомендації розроблені нами, щодо викладання вогневої підготовки, містять конкретні поради, щодо організації навчально-виховного процесу в НАНГУ з метою якісної підготовки майбутніх офіцерів до виконання службових та бойових завдань. Вони розраховані на викладачів НАНГУ та навчальні центри, які безпосередньо навчають особовий склад та командирів структурних підрозділів НГУ особовий склад, яких приймає участь в заходах АТО. В подальшому планується розробити спеціальні завдання для вдосконалення системи підготовки особового складу НГУ.

Список літератури:

1. Бойко О.І. Між полігонами та аудиторіями . Київ, 2015. 4 с.
2. Бойко О.І. Загартовані в полях. Київ, 2015. 5 с.
3. Герасимків А.І. Боронитимемо країну до останньої гривні, до останнього патрону, до останньої краплі крові. Київ, 2015. С. 4–5.
4. Семко Л.П. Міжпредметні зв'язки на уроках інформатики. 2012. Вип. 108. Ч. 2. С. 108–113.
5. Стрільченко Є.В. Забезпечення режиму державного кордону в сучасних умовах. *Науково-практичний юридичний журнал*. 2011. № 3. С. 308–312.
6. Чайка В. М. Основи дидактики. Київ, 2011. 238 с.
7. Про підготовку військовослужбовців, військових частин (підрозділів) НГУ. Наказ командуючого НГУ від 14.03.2016 року № 151. С. 9–56.
8. Лавніченко О.В., Черніченко Ю.М., Пенюков С.Д. Правила стрільби із стрілецької зброї та засобів ближнього бою. Харків, 1998. 29 с.
9. Про затвердження та введення в дію керівництв з оцінювання бойової та спеціальної підготовки, морального та психологічного стану і військової дисципліни, стану озброєння та військової техніки, стану військового тилу, медичного забезпечення у ВВ МВС України. Наказ МВС від 23 травня 1997 року № 186. С. 4–42.
10. Лавніченко О.В., Черніченко Ю.М., Задирака В.В., Пожидаєв А.О. Методика вогневої підготовки. Харків, 2005. 120 с.
11. Пістряк П.В., Самсонов Ю.В., Муленко О.О. Вогнева підготовка. Харків, 2016. 65 с.
12. Пістряк П.В., Торяник Д.О., Корнієнко О.В., Мокреев В.І. Стрілецька зброя та вогнева підготовка. Харків, 2018. 32 с.

References:

1. Boyko, O.I. (2015). Mizh polihonamy ta audytoriiamy [Between polygons and audiences]. Kyiv. (in Ukrainian)
2. Boyko, O.I. (2015). Zahartovani v poliakh [Hardened in the fields]. Kyiv. (in Ukrainian)
3. Gerasimkov, A.I. (2015). Boronytymemo krainu do ostannoho hryvni, do ostannoho patronu, do ostannoho krapli krovi [We will defend the country to the last hryvnia, to the last cartridge, to the last drop of blood]. Kyiv. (in Ukrainian)
4. Semko, L.P. (2012). Mizhpredmetni zv'iazky na urokakh informatyky [Inter-subject connections in the lessons of computer science. Proceedings]. Iss. 108. Part 2, pp. 108–113.

5. Strelchenko, E.V. (2011). Zabezpechennia rezhymu derzhavnoho kordonu v suchasnykh umovakh [Provision of the state border regime in modern ones terms]. *Naukovo-praktychnyi yurydychnyi zhurnal*, no. 3, pp. 308–312.
6. Chaika, V.M. (2011). *Osnovy dydaktyky* [Fundamentals of didactics]. Kiev. (in Ukrainian)
7. On the training of servicemen, military units (units) of NSU. Order of the Commander of NSU from 14.03.2016 year № 151.
8. Lavnichenko, O.V., Chernichenko, Y.M., & Penkov, S.D. (1998). *Pravyla strilby iz striletskoi zbroi ta zasobiv blyzhnogo boiu*. [Rules for firing small arms and melee weapons]. Kharkiv. (in Ukrainian)
9. On approval and implementation of guidelines for the assessment of combat and special training, moral and psychological status and military discipline, the state of arms and military equipment, the condition of the rear, medical support in the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. MIA Order of May 23, 1997, No. 186.
10. Lavnichenko, O.V., Chernichenko, Yu.M., Zadiraka, V.V., & Pozhidaev, A.A. (2005). *Metodyka vohnevoi pidhotovky* [Methods of fire training]. Kharkiv. (in Ukrainian)
11. Pistryak, P.V., Samsonov, Y.V., & Mulenko, O.O. (2016). *Vohneva pidhotovka* [Fire preparation]. Kharkiv. (in Ukrainian)
12. Pistryak, P.V., Toryanyk, D.O., Kornienko, O.V., & Mokreev, V.I. (2018). *Striletska zbroia ta vohneva pidhotovka* [Small arms and fire training]. Kharkiv. (in Ukrainian)